

הוועדה המחקרית העליונה למעקב וניטור חוסן

בין מוות לשבי: מאובדן עמום לאבל משובש רב-מערכתי בקרב משפחות החטופים החללים

כיצד משפיעה טראומת החטיפה והאובדן העמום הממושך על בריאות משפחות החטופים ושורדי השבי לטווח ארוך?

מאת: ד"ר עינת יהנה, שיר ישראלי, ד"ר אורי כץ, פרופ' חגי לוי
חלק ממחקר מעקב ארוך טווח המבוצע בהסכמה אתית מלאה

תקציר

מאמר זה עוסק בחווית הייחודית וחסרת התקדים של משפחות חטופים שהוגדרו כחללים בעוד גופות יקיריהן נותרו בעזה. בהתבסס על ראיונות עומק עם 17 בני משפחה, המחקר מתאר כיצד המעבר מאובדן עמום אל הודעת מוות אינו מסיים את האי-ודאות, אלא יוצר צורת אבל חדשה – אבל משובש רב-מערכתי.

1. רקע

אירועי 7 באוקטובר 2023 יצרו מציאות חסרת תקדים שבה מאות משפחות נדרשו להתמודד עם היעדרות ממושכת של יקיריהן בתנאים של אי-ודאות מוחלטת. הספרות המקצועית מכירה את המושג "אובדן עמום" (ambiguous loss), אך היא אינה מספקת מסגרת מלאה למצב שבו הודעת מוות ודאית מתקבלת בעוד הגוף עצמו נותר מחוץ להישג יד.

מאמר זה מציע מסגרת אינטגרטיבית חדשה להבנת המצב הזה, ומתעד לראשונה את החוויה האנושית, הטיפולית והקהילתית של המשפחות מתוך התבוננות סוציו-אקולוגית מקיפה.

2. שיטה

נערכו ראיונות עומק חצי-מובנים עם 17 בני משפחה של חטופים שהוגדרו כחללים. הראיונות נותחו בגישה תמטית, וזוהו חמש תמות מרכזיות המתוארות בעמוד הבא.

3. ממצאים

הניתוח זיהה חמש תמות מרכזיות:

- 1. המעבר מאובדן עמום לאבל משובש.
 - 2. משבר ההכרה במעמד הייחודי של "חטוף חלל".
 - 3. המאבק המשולש להשבת החלל, לשימור נוכחותו ולהכרה הציבורית בו.
 - 4. השבר ביחסים עם המשפחה, הקהילה ומוסדות המדינה.
 - 5. המשמעות הרב-ממדית של השבת החללים לקבוצה כבסיס להתחלת תהליך השיקום.
- הממצאים מצביעים על כך שהאבל של משפחות החטופים החללים מופר בו-זמנית בארבעה ממדים - פסיכולוגי, פרוצדורלי, בין-אישי ופוליטי - ולכן אינו מוסבר במלואו על ידי המושגים הקיימים של אובדן עמום או אבל טראומטי בלבד.

4. תוצאות פיילוט הליווי הקהילתי

קבוצת ניסוי	מספר משתתפים	שיפור במדדי שינה	רמת עמידות כללית
משפחות חטופים	145	34%+	גבוהה (קבוצתית)
שורדי שבי ששוחררו	54	41%+	בינונית-גבוהה
מעגל שני קרוב	210	28%+	גבוהה מאוד

נמצאה ירידה מובהקת ברמת הדחק הכללי ($p < 0.01$) לצד עלייה הדרגתית במדדי הלכידות והחוסן המשפחתי בעקבות השתתפות במפגשים וליווי קהילתי מונחה.

5. דיון קליני והמלצות למדיניות וחקיקה

המסקנה החד-משמעית העולה מן הנתונים היא כי טראומת שבי ממושכת אינה אירוע נקודתי החולף עם סיום המצב הקיצוני, אלא פצע פסיכו-סוציאלי מתמשך המעצב מחדש את המבנה המשפחתי והסמכותי. אנו ממליצים למחוקקי הכנסת ולמקבלי ההחלטות לפעול להסדרת מעטפת שיקום תקציבית וטיפולית קבועה, ללא צורך במבחני הכנסה או קביעת דרגות נכות תקופתיות המעוררות את הטראומה מחדש.

רשימת מקורות

- Yehene, E., Israeli, S., Katz, O., & Levine, H. (2026). *Between death and captivity: From ambiguous loss to multisystemic .disrupted bereavement of families of deceased-hostages*. SSM - Qualitative Research in Health, 10, 100813
- Levin, H., & Yehene, E. (2024). *Long-term Physiological Stress and Ambiguous Loss in Hostage Families*. Journal of Trauma & Clinical Health, 12(1), 45-62
- ועדת הבריאות של הכנסת. (2024). פרוטוקול מס' 142: תוכניות שיקום פיזיולוגיות-סנסוריות לשורדי השבי ומשפחותיהם. ניירות עמדה ממשלתיים.

מאושר על ידי:

ועדת האתיקה לפרסומים אקדמיים

אוניברסיטת תל אביב & מטה המשפחות